

FORTIFICAȚII ROMANE DIN BANAT (I). CORNUTEL

Limesul roman din Banat a constituit în istoriografia românească dar și cea europeană un subiect amplu dezbătut și părerile nu de rare ori au fost contrare¹. Acest lucru, credem noi, se datorează și insuficienței cercetărilor arheologice care la ora actuală nu au reușit să evidențieze clar care sunt toate castrulele care formează liniile defensive romane din această zonă a provinciei Dacia².

Un colectiv de arheologi și studenți de la Universitatea de Vest din Timișoara conduși de prof. dr. Doina Benea a efectuat în vara anului 2000 o perieghză în zona anticului *Tibiscum* pe o distanță mai mare, cu scopul de a identifica noi așezări sau construcții militare romane.

Castrul de pământ de la Cornuțel, din punctul numit Cetățuie a fost unul din punctele verificate cu această ocazie. Din cele observate pe teren, se pare că mica fortificație romană fusese cercetată arheologic sau vizitată de căutătorii de comori³.

Existența acestui castru pe linia de fortificații romane *Lederata - Tibiscum* a fost intuită prima oară de Dumitru Tudor, care corela poziția lui în apropierea castrului de la *Tibiscum* cu toponimul *Caput Bubali*⁴. Unitatea de garnizoană și fazele de construcție ale acestui castru nu sunt cunoscute nici în prezent⁵.

Situația geografică: La punctul Cetățuie, din apropierea satului Cornuțel se ajunge de pe șoseaua Caransebeș - Reșița. Înainte cu 400 m de km. 8 - Brebu (vezi borna kilometrică de pe marginea dreaptă a șoselei) se cotește la dreapta, urcând pe un drum forestier ce duce spre vârful Cetățuia. Drumul până la castru are o lungime de aprox. 1 km și trece pe sub firele de înaltă tensiune a liniei Oțelul Roșu - Reșița.

Pe o porțiune de 47 m în zona de culme, foarte aproape de punctul Cetățuie, drumul forestier conține multă piatră (probabil o amenajare de la un posibil drum roman). Astăzi acest drum este între pădure și zona de pășune a satului Cornuțel.

Platoul pe care se află castrul roman oferă o perspectivă bună spre nord-est (*Tibiscum*-Jupa) și sud-vest (spre Brebu).

Sursa de apă cea mai apropiată de castru se află la nord, la cca. 100 m, un izvor natural, într-o râpă, foarte abruptă. Izvorul este activ și astăzi, chiar și în perioadele de secetă îndelungată.

Elementele de fortificație: Locul cetății romane este astăzi împădurit și foarte greu am reușit prin desigur arborilor tineri să analizăm aspectul terenului în acest punct⁶.

Valul de pământ înalt de cca. 2 m descrie o formă patrulateră aproape perfectă de 48 x 50 m. Pe latura nordică, valul este dublat la exterior de un alt val la aprox. 6 m depărtare de acesta, care urmărește o deformare a terenului ce închide o vale largă unde se află actualul sat Cornuțel.

Zona porților castrului a fost investigată de săpături arheologice anterioare întreprinse de arheologi sau căutători de comori. Doar pe latura vestică și sudică am putut analiza locul unde fuseseră porțile. Deschiderea porții vestice - acolo unde valul se subțiază - este de cca. 3 m. După cum sugerează forma terenului intrarea vestică în castru era flancată de două turnuri.

Pe latura sudică, în apropierea porții, am avut șansa de a identifica un șanț vechi, lung de cca. 15 m care traversa valul de pământ al castrului. Pentru a identifica eventualele faze de construcție a fortificației am trecut la taluzarea malului vestic al șanțului, operațiune care s-a efectuat cu mare dificultate deoarece solul era bine tasat și datorită secetei foarte întărit.

---

¹ N. Gudea, I. Moșu, *Observații în legătură cu istoria Banatului în epoca romană*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 154-155.

² N. Gudea, *Der dakische Limes. Materialien zu seiner Geschichte*, în *JRGZM*, 44, 1997, p. 23-33.

³ Săpături arheologice la acest castru roman au putut fi executate de cercetători de la Muzeul Banatului Montan din Reșița, însă rezultatele la care ei au ajuns nu au fost niciodată publicate. Pe teren suprafețele deschise și secțiunile neacoperite, care indică clar o cercetare arheologică sistematică se confundă cu puzderia de gropi neregulate ale căutătorilor de comori, care în scurt timp vor acoperi întreaga suprafață a fortificației.

⁴ D. Tudor, *Orașe, târguri și sate în Dacia romană*, București, 1967, p. 48.

⁵ Doina Benea, *Banatul în timpul lui Traian*, în *AnB*, III, 1994, p. 316.

⁶ Din această cauză și datele tehnice sunt approximate, cu o eroare posibilă de +/- 2 m.

Din profilul valului am putut constata că fortificația cu care avem de a face este un *castellum* din pământ cu o singură fază de existență, probabil foarte timpurie (epoca lui Traian) și aceea foarte scurtă, posibil din timpul războaielor de cucerire a Daciei. *Agger*-ul are cca. 8 m lățime și este realizat din lut bătut. În zona centrală a valului la -0,5 m au apărut două pietre de carieră, plate (micașist), pe o lentilă subțire de lut brun-marونی groasă de 0,05 m. Nu excludem posibilitatea ca această amenajare să fi susținut palisada din lemn a *castellum*-ului.

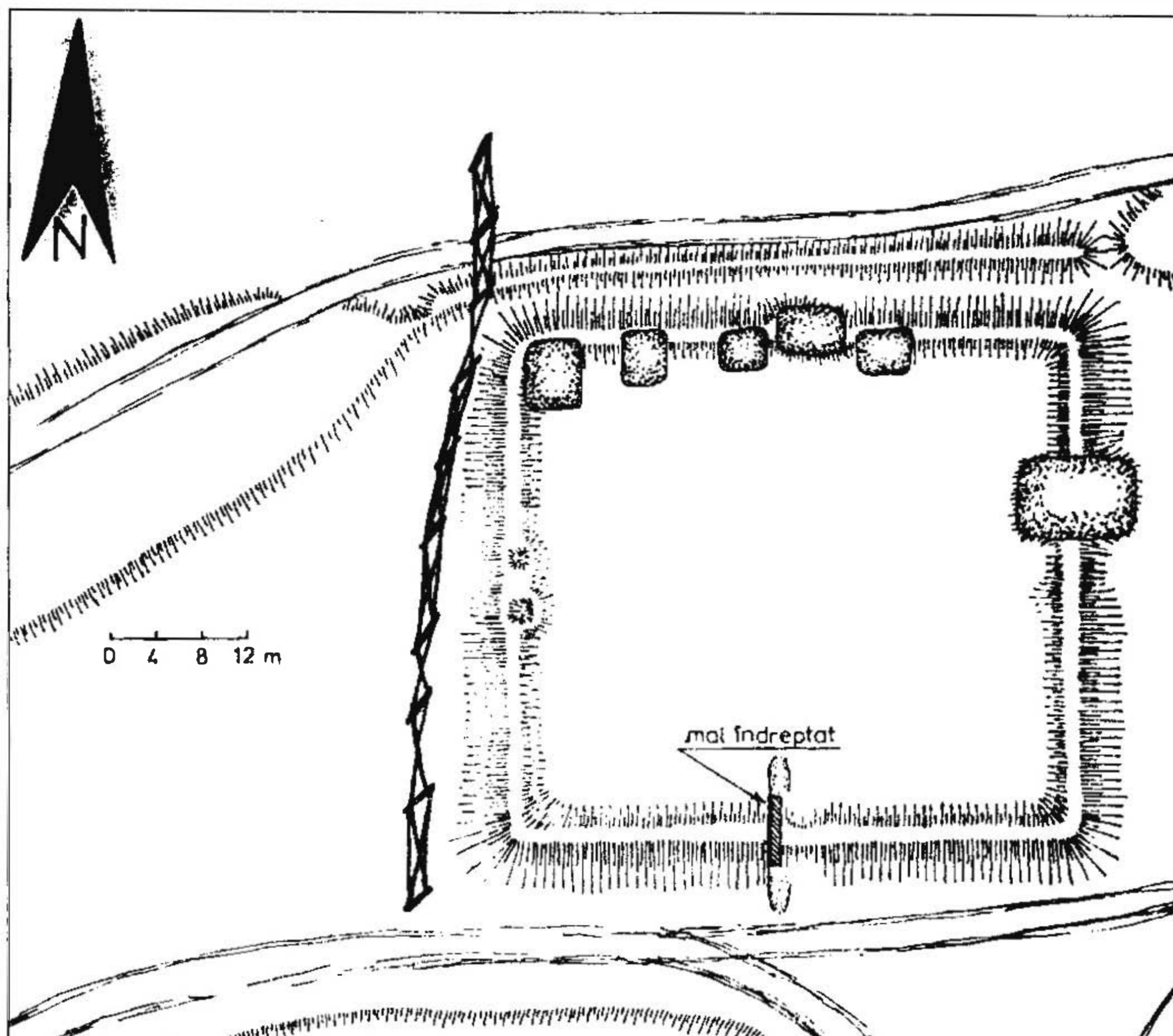

Fig. 1. Planul fortificației romane de Cornuțel.

Interiorul castrului este perfect plan iar locul clădirii comandamentului este afectat de săpături. La ora actuală nu putem să precizăm câte șanțuri de apărare a avut fortificația; un șanț a avut cu siguranță, iar pe latura nordică poate chiar două șanțuri.

Materiale arheologice (ceramică, material tegular, fragmente de oase, piese din fier sau bronz) nu am descoperit la fața locului.

Observații finale: După dimensiunile sale: 48 x 50 m, cca. 0,24 ha, *castellum*-ul de la Cornuțel a avut ca și garnizoană un detașament dintr-o cohortă auxiliară sau de legiune, ce nu depășea 250-300 de soldați. Funcția lui principală credem că a fost de a păzi drumul strategic din timpul războaielor daco-romane ce venea de la *Berzovia* și se îndrepta spre *Tibiscum*. Tot din perioada de început a stăpânirii romane în Dacia face parte și castrul de pământ (I) de la *Tibiscum*, care este și el destul de modest ca dimensiuni: 60 x 60 m⁷. Distanța dintre Cornuțel și *Tibiscum* și *Tibiscum* și Zăvoi este aprox. aceeași, iar aceste fortificații aparțin primei perioade de ocupare a Daciei de către romani. Rostul lor a fost de a fi puncte de sprijin pentru armata romană în momentul războaielor dacice ale lui Traian. După încheierea acestor conflicte rostul multor asemenea fortificații a dispărut - cum a fost cazul *castellum*-ului de la Cornuțel - o bună parte din ele neputând fi adaptate condițiilor de după formarea provinciei Dacia și consolidării stăpânirii romane la nordul Dunării.

⁷ Doina Benea, *Castrul de pământ (I) de la Tibiscum*, în *Banatica*, 12, 1, 1993, p. 215.

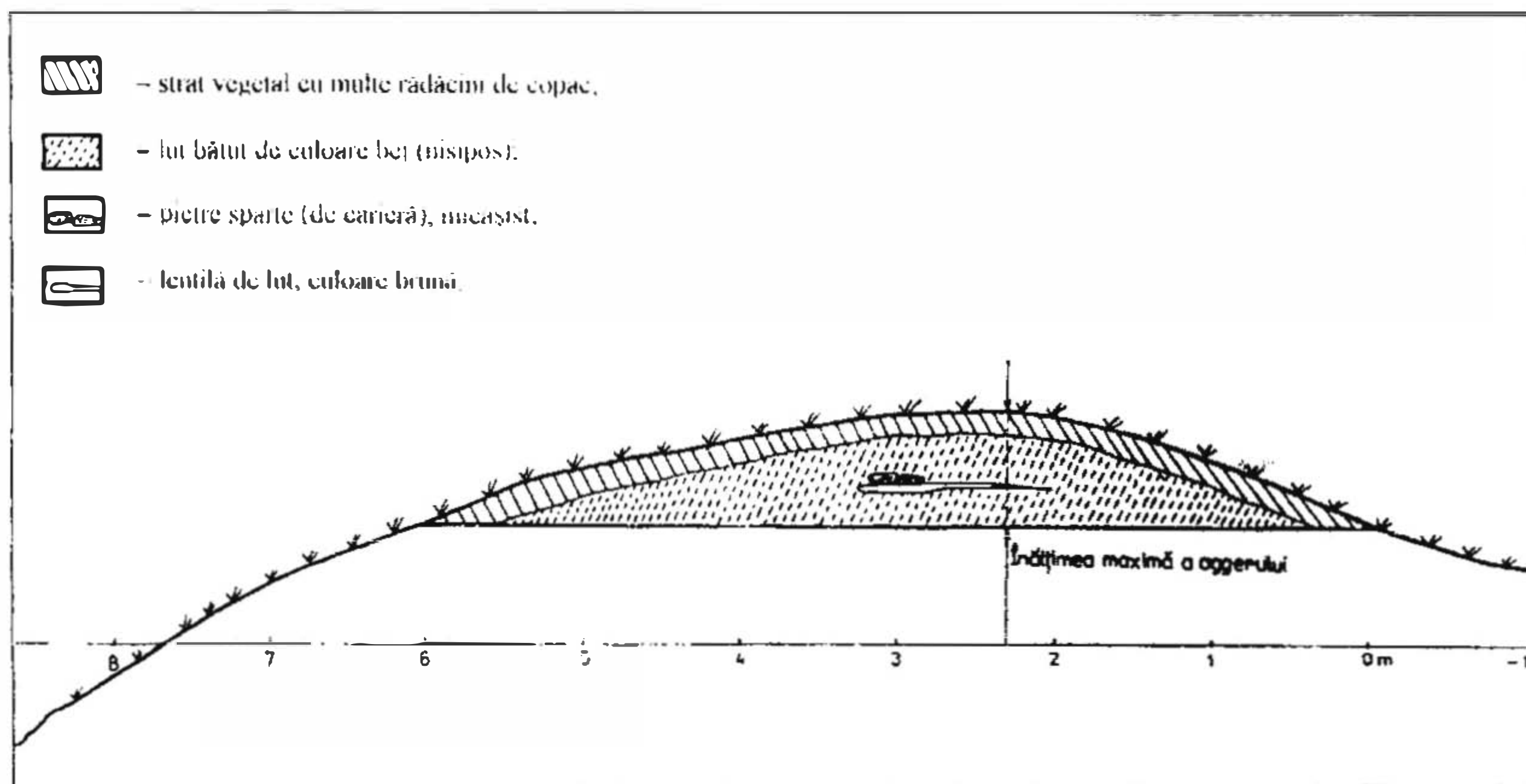

Fig. 2. Structura și forma *agger*-ului sudic al fortificației romane de la Cornuțel.

Existența acestui *castellum* la Cornuțel, la cca 20 km sud de anticul *Tibiscum* vine să îmbogățească cunoștințele noastre despre cucerirea Daciei de către Traian și să arunce o nouă lumină asupra problemelor legate de organizarea *limes*-ului vestic al Daciei romane, în zona Banatului, în perioada de început a stăpânirii romane în Dacia.

LUNGU PETRU, NICU HURDUZEU, CĂLIN TIMOC
Universitatea de Vest
Timișoara

RÖMISCHE FESTUNGEN IM BANAT (I). CORNUTEL

ZUSAMMENFASSUNG

Der Kastell von Cornuțel wurde auf die Strecke *Lederata - Tibiscum* gebaut und hat eine Größe von 48 x 50 M (=0,24 Ha). Die Römer haben ihn am Anfang ihrer Herrschaft im Dakien besetzt. Die Festung ist ein Holz-Erde-Mauer Kastell und hat nur einen einzigen Bewohnungslevel.

VERZEICHNISS DER ABBILDUNGEN

Abb. 1. Der Plan der römischen Festung von Cornuțel.

Abb. 2. Die Struktur und Form des südlichen *Agger* der römischen Festung von Cornuțel.